

Appâts pour hommes

DES DESSOUS, DE LA CUISSE, DES BAS NOIRS, DE LA NANCHE ET DE LA PRUNELLE

← Pablo Picasso, → Bijlschrift

Lokaas voor mannen, 1901,
Privécollectie, Londen

Dansen met Picasso

Wisselwerking tussen dans en beeldende kunst

Roos van Put | Voor de tentoonstelling 'Picasso in Parijs, 1900-1907' creëerde Krisztina de Châtel een choreografie met de titel 'Nomade'. Steeds vaker treden musea buiten hun *core business* door podiumkunsten naar binnen te halen. De relatie tussen beeldende kunst en dans bestaat echter al langer.

Museumdirecteuren hebben de wens meer van het museum te maken dan een tentoonstellingsruimte die alleen overdag is geopend. Het is algemeen bekend dat liefhebbers van beeldende kunst ook graag naar theater gaan om toneel dan wel dans te zien. Het is daarom niet zo vreemd dat musea de laatste jaren steeds vaker buiten hun gebruikelijke werkterrein treden om het de

bezoeker nog meer naar de zin te maken. Tijdens de expositie 'Kandinsky en Der Blaue Reiter' werd in het Gemeentemuseum Den Haag het stuk 'Kokoscha Live!' (2010) opgevoerd door De Warme Winkel, Touki Delphine en Marien Jongewaard, waarbij zij inspiratie vonden in beeldende kunst. En het M HKA in Antwerpen nodigde vorig jaar Stefanie Seibold en Teresa María Díaz Nerio uit voor een dansperformance bij de expositie 'TEXTILES – Kunst en het sociale weefsel'.

Ook Krisztina de Châtel (1945) van Dansgroep Amsterdam liet al eens eerder beeldende kunst en dans samenkomen. In het Gemeentemuseum Den Haag was van haar de choreografie 'Bewogen Bomen' te zien (2002), een voorstelling waarbij zij zich liet inspireren door het oeuvre van Armando – schilderijen, poëzie, muziek – en dat z'n première beleefde in het toenmalige Armando Museum in Amersfoort. Hierbij trad Armando zelf op met zijn musici. Ook liet De Châtel zich, in 2005, inspireren door een tentoonstelling over Egon Schiele, te zien

in het Van Gogh Museum. Met 'Nomade' richt ze zich nu, voor hetzelfde museum, op de schilderijen en tekeningen die Pablo Picasso in 1905 maakte rond het thema circus.

KRUISBESTUIVING

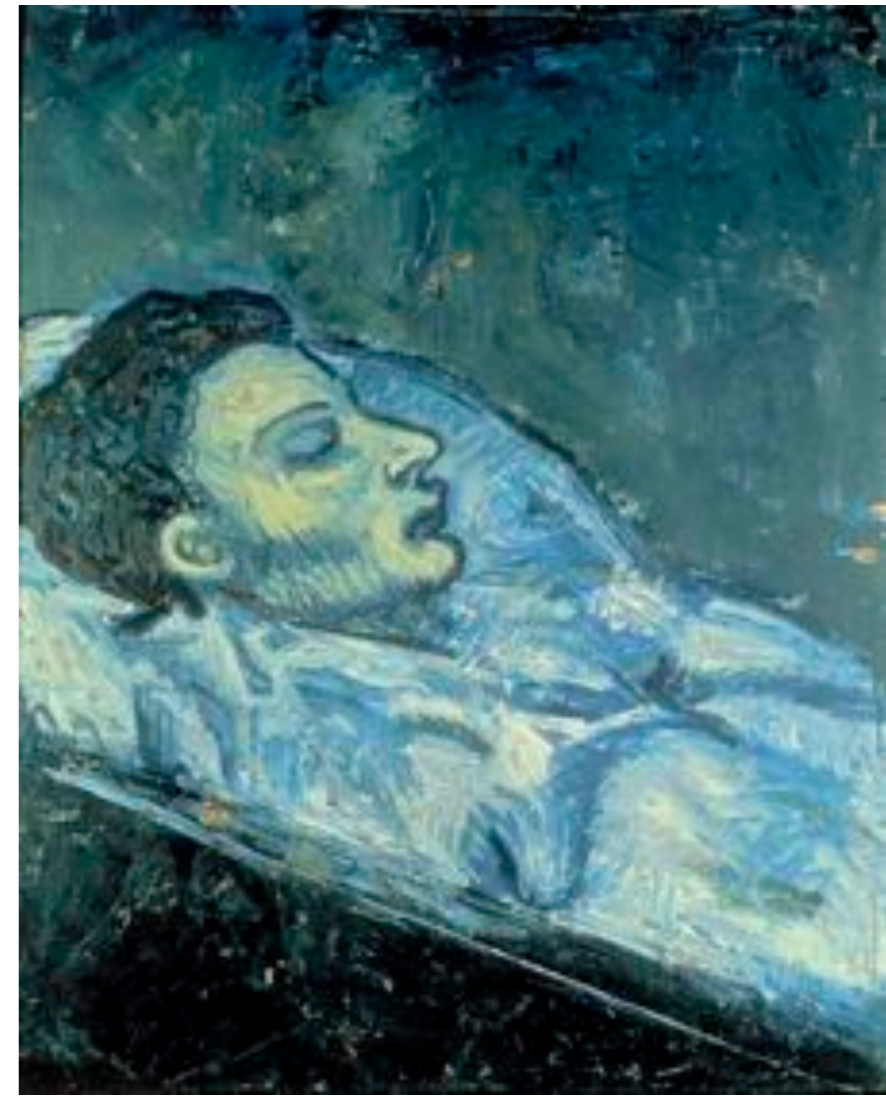
De gezamenlijke geschiedenis van dans en beeldende kunst begint al veel vroeger. Binnen die geschiedenis kreeg beeldende kunst een steeds grotere rol. Waar kunstenaars in eerste instantie decors ontwierpen – dat gebeurde al met de hofballetten in de 17de eeuw onder Lodewijk de XIV – wordt in de 20ste eeuw gaandeweg een heel oeuvre van een kunstenaar inspiratiebron.

Picasso zelf had al in de vroege jaren van de 20ste eeuw stappen richting de wereld van de dans gezet, toen hij het decor ontwierp voor 'Parade' (1917), een voorstelling van Ballets Russes. Sergej Diaghilev (1872-1929) zorgde met dit stuk, waarbij Erik Satie verantwoordelijk was voor de muziek, voor een eerste sleutelmoment in de geschiedenis

→ Pablo Picasso, *Casagemas in zijn kist*, 1901, privécollectie, met dank aan James Roundell

← Pablo Picasso, *De blauwe kamer (Le Tub)*, 1901, The Phillips Collection, Washington DC

van dans en beeldende kunst. Diaghilev bracht voorstellingen waaraan het principe van kruisbestuiving ten grondslag lag. Choreografen zoals Nijinski en Balanchine, schilders als Picasso en Miró, componisten zoals Stravinsky en Debussy, schrijvers zoals Jean Cocteau en Boris Kochno werkten samen aan één productie. Met de kanttekening dat ieder binnen zijn eigen discipline een bijdrage leverde.

Een tweede revolutionaire omslag bracht Merce Cunningham (1919-2009) in de jaren vijftig. Hij liet grote namen uit de wereld van de beeldende kunst meewerken aan zijn choreografieën, zoals Robert Rauschenberg, Jasper Johns en Andy Warhol, die nu een meer autonome rol binnen het geheel kregen. Het bijzondere lag in het feit dat pas op de première duidelijk werd hoe de onderlinge verbanden zouden zijn, want de kunstenaars ontwierpen de 'decors' geheel buiten de choreografie om. Bij Warhol waren dat kussens gevuld met helium; Rauschenberg ontwierp een enorme witte kubus, waarmee hij de grenzen van het praktische opzocht. Cunningham vertelde *The Guardian* hoe de brandweer er op reageerde: "You can't put that on stage. It isn't fire-proof: Bob was very calm. 'Go away,' he said to me. 'I'll solve it.' When I came back two hours later he'd covered the frame with damp green branches. I've no idea where he got them from."

In de hedendaagse dans zie je vaker dat choreografen inspiratie zoeken in de wereld van de

beeldende kunst. Choreograaf Ton Simons (1948) bijvoorbeeld, een oud-student van Cunningham, gaf P. Struycken in de productie 'CEL' (2004) alle ruimte. Hierbij werd gestreefd naar synergie tussen dans, beeldende kunst en muziek.

Een ander fenomeen is dat van beeldend kunstenaars die zelf – bij gelegenheid – ook choreograaf zijn en vanuit die achtergrond met hun choreografie een nieuwe danstaal tonen. De Poolse beeldhouwer Magdalena Abakanowicz bijvoorbeeld bracht aan het eind van de jaren negentig haar 'Abakans' (grote sculpturen) met dans tot leven. Zij liet de dans uitvoeren door Japanse en Poolse jongeren en bij de bewegingen liet zij zich inspireren door elementaire lichaamstaal: zitten, staan, hardlopen. Alles geïnspireerd op haar eigen beelden zoals *Ruggen*, *Zittende figuren*, *Kooi*, *Mutanten*. De dansgroep trad op in Tokio, Hiroshima en Warschau. Abakanowicz: "Het is een dans zonder hoofd, een dans zonder gezicht, een dans naar het niets. Het is een dans of een wegrennen, het is een dans of een bezeten vlucht." *

Ook binnen andere podiumkunsten komt beeldende kunst veelvuldig voor. Eén voorbeeld: Jan Fabre (1958) maakte ooit de theatervoorstelling 'Etant Données' – naar het werk van dadaïst Marcel Duchamp. Daarin wordt al in de eerste minuten het bekende schilderij *L'Origine du Monde* van Gustave Courbet wordt genoemd, waarna actrice Els Deceukelier een 'dialogo' aangaat met haar

vagina. En vice versa: in Londen was tot begin januari de tentoonstelling 'Move: Choreographing You' te zien, een verkenning van dans als drijvende kracht in installaties en objecten van bekende kunstenaars als Dan Graham, Bruce Nauman en Franz West.

PIONIER

Nu voegt Krisztina de Châtel met haar productie in het Van Gogh Museum een nieuw hoofdstuk toe aan de kruisbestuiving tussen dans en beeldende kunst. De Châtel is de hedendaagse pionier op dit terrein en werkte met kunstenaars als P. Struycken. In de choreografie die zij enige jaren terug creëerde bij het werk van Egon Schiele (1890-1918) leken de dansers zo uit de schilderijen te zijn gestapt. Morbiditeit en seks speelden op obsessieve wijze een rol in de kunst van Schiele. Waarbij hij niet de nadruk legde op erotiek, maar juist op de kwetsbaarheid van het lichaam. De Châtel pikte juist dit gegeven perfect op in haar choreografie. Haar nieuwe choreografie 'Nomade' naar Picasso is nu elke vrijdagavond te zien in het Van Gogh Museum.

De tentoonstelling over Picasso toont onder meer werken uit zijn 'blauwe' periode en ook krijgt de bezoeker zicht op het leven dat hij leidde toen hij als 19-jarige naar Parijs kwam. We krijgen een blik op het Parijs van toen: een stad die na de Wereldtentoonstelling sterk was veranderd. Door de nieuwste uitvindingen die op deze tentoonstel-

ling werden getoond en de belofte van een steeds betere toekomst trokken velen naar Parijs. Onder hen natuurlijk tallozen uit artistieke kringen: kunstenaars, schrijvers, musici. Het was een periode van culturele immigratie en een tijd die de belofte van avant-garde in zich droeg. Picasso vestigde zich in Montmartre, waar de ateliers en woningen nog redelijk goedkoop waren. Het leven dat hij en zijn goede vriend annex schrijver Carles Casagemas (1880-1901) daar leidden is door de laatste omschreven als 'een soort Eden of vunzig Arcadia'. ** Ofwel, de rauw romantische kant van het Parijse (nacht)leven. Wat niet alleen is terug te zien in het schilderij *De Omhelzing* maar ook in het Portret van *Gustave Coquirot* dat Picasso schildert tegen een achtergrond van dat nachtleven: met wulpse danseressen.

Andere onderwerpen die voorkomen in zijn Parijse periode zijn natuurlijk de prostituees (de catalogus vermeldt dat de jonge Picasso de Parijse bordelen ontdekte en een voorliefde schijnt te hebben gehad voor het bordeel in de Rue de Londres), cafébezoekers en zangeressen. Personen die de schilder ziet in danszalen en cabarets. Ook illustreerde hij voor het satirische blad *Frou-Frou*: hierin komen bekende artiestes voor, zoals Jane Avril, een cancan-danseres die ook in het werk van Toulouse-Lautrec voorkomt. Parijs is spannend en bruist in deze periode, die ik graag als twintiger mee had gemaakt.

Wanneer Picasso's 'blauwe' periode aanbreekt, verandert zijn palet. Het wordt rustiger, ingetogen. Kenners menen dat de dood van Casagemas het begin betekende van deze 'blauwe' periode. Picasso begint zijn dood te gedenken met een reeks schilderijen die overwegend in blauwe tinten geschilderd zijn. Het is een omslag, een nieuwe weg in het dan nog vrij jonge oeuvre van Picasso. Die binnen enkele jaren, van 1900 tot 1907, steeds meer wordt gezien als een toonaangevende kunstenaar, waarbij Parijs de voedingsbodem is om tot bloei te komen. ■

*) J. Teeuwisse, *Abakanowicz*, catalogus Museum Beelden aan Zee, Scheveningen 2003.

**) M. McCully (red.), *Picasso in Parijs, 1900-1907*, catalogus Van Gogh Museum, Amsterdam, 2011.

Picasso in Parijs, 1900-1907, 18 feb. t/m 29 mei 2011.

Van Gogh Museum, Paulus Potterstraat 7, Amsterdam, www.vangoghmuseum.nl

Dansgroep Amsterdam brengt elke vrijdagavond temidden van de tentoongestelde werken van Picasso de voorstelling 'Nomade'. Choreografie: Krisztina de Châtel. Documentaire *Eating the Fire*, een film over de jonge Picasso en de choreografie van Krisztina de Châtel. Uitzending: woensdag 5 april, AVRO Close Up, rond 23 uur. Een verkorte versie wordt in de tentoonstelling vertoond.

Bij de tentoonstelling verschijnt een lijvige catalogus waarin de Parijse periode van Picasso wordt uitgelicht, variërend van zijn aankomst in Parijs tot het leven van de bohémiens.

Roos van Put schreef eerder over de kruisbestuiving tussen beeldende kunst en dans in o.a. de Haagsche Courant en Kunstbeeld. Zie voor een overzicht www.kunstbeeld.nl

